

GRAIKŲ MITAI

Gaja ir Kronas

Iš pradžių tebuvo chaosas. Ir iš jo kilo visokia gyvybė.

Pirma beribėjų būty atsirado Gaja – Motina Žemė. Bet ji buvo tuščia ir nebyli – joks balsas netrikdė jos plotų tylos. Nuo žemės gelmių atsiskyrė niūrusis Tartaras – bedugnis tamsos kraštas.

Paskui pati Žemė sukūrė žydrąjį Uraną (Dangų) ir galingąjį Pontą (Jūrą).

Iš Gajos ir Ponto kilo įvairios jūrų dievybės. O iš Gajos ir žydrojo Urano gimė galingi milžinai ir kiklopai, kurie drebino pasaulį. Todėl tėvo Urano buvo nutrenkti į Tartaro – Požemio karalystės – gelmes.

Vėliau Gaja su Uranu susilaukė titanų. Vieniems titanams gimė saulės dievas Helijas – ir Žemę gaubusi tamsa išsisklaidė. Saulės nušviestoje Žemėje ėmė rasti nauja gyvybė: sužaliavo laukai, suošė girios, pražydo žiedai. Miškuose prisiveisė žvėrių, dangaus žydrinėje suskambo paukščių balsai. Tuo metu atsirado ir pirmieji žmonės.

Pats išmintingasis iš titanų buvo jaūnelis Kronas (Laikas), kurį motina Gaja labiausiai mylėjo. Ji dažnai skųsdavosi sūnui dėl tėvo Urano žiaurumo.

Kai Kronas užaugo, ryžosi išpildyti Gajos valią, atkeršyti už brolių milžinų kančias ir išvaduoti juos iš Tartaro tamsos.

Kronas įveikė miegantį Uraną ir nusviedė jį iš dangaus į Tartaro gelmes. Užėmęs tėvo sostą, jis atvėrė broliams milžinams ir kiklopams Požemio vartus. Taip Kronas pradėjo valdyti visą pasaulį. Jo žmona tapo titanė Rėja. Po rūsčių Urano laikų Žemėje įsiviešpatavo ramybė ir laimė. Dosni Motina Gaja nešykštėjo savo vaisių dievams ir žmonėms. Pasauliui prasidėjo aukso amžius, kuriame nebuvo vargų nei karų, kančių nei nusikaltimų.

Tačiau į Tartaro gelmes krisdamas senasis Uranas buvo prakeikęs savo sūnų Kroną ir pažadėjęs, kad jis už savo nusikaltimą susilauks tokios pat lemties.

Kad tėvo Urano prakeiksmas negalėtų išsipildyti ir kad jo paties nenuverstų nuo sosto vaikai, Kronas ėmė juos ką tik gimusius ryti.

Nelaiminga Krono žmona Rėja ryžosi nors vieną savo vaiką išgelbėti.

Dzeusas ir Olimpo dievai

Sūnaus besilaukianti Rėja pasislėpė nuo vyro Krono Kretos saloje ir ten kalnų urve pagimdė neregėtai dailų kūdikį – būsimąjį dievų ir žmonių valdovą Dzeusą. Palikdama salą, mažąjį dievaitį ji patikėjo globoti kalnų nimfoms.

Vaikas užaugo girios tankmėje, kur lopšys jam buvo samanų ir žolė. Jį globojo ne tik nimfos, bet ir miško žvėrys. Bitės jį maitino nepaprastu medumi, ožka girdė pienu.

Užaugęs Dzeusas ryžosi grumtis su tėvu dėl pasaulio valdžios. Jis visų pirma patarė savo motinai Rėjai per puotą įduoti Kronui vaistų, kad tėvą supykintų. Kai tik Kronas išgėrė vaistus, bemat išriaugėjo visus prarytus savo vaikus. Dzeusas su broliais ir seserimis stojo į kovą su Kronu, kurio pusėje buvo daug senųjų titanų. Tik titanas Prometėjas perėjo į Dzeuso pusę.

Užvirė baisi dievų kova. Tvirta savo kaire ranka Dzeusas laikė milžinišką skydą, o dešine svaidė į titanus žaibus ir perkūnus.

Dešimt metų tęsėsi tasai karas. Griaudėjo kalnai nuo krantančių į prarajas uolų ir akmenų, drebėjo žemė, virpėjo dangus. Žmonės, ligi tol tokie laimingi, išmirė iš baimės.

Galų gale Kronas ir titanai pralaimėjo ir buvo nutrenkti į Tartarą. O nugalėto Krono vaikai su Dzeusu priešakyje tapo pasaulio viešpačiais ir pasidalijo valdžią. Dzeusas ėmė valdyti dangų, savo broliui Poseidonui atidavė jūrą, o broliui Hadui – Požemio ir mirties karalystę. Žemę sutarė visi drauge valdyti.

Tačiau net už Dzeusą galingesnės buvo trys seserys moiros – Dzeuso ir teisingumo deivės titanės Temidės dukros. Jos žinojo pasaulio ateitį ir, kaip lemties deivės, savo rankose laikė dievų ir žmonių likimus. Net pats dangaus ir žemės valdovas griausmavaldis Dzeusas turėjo klausyti jų valios. Gimus kokiam žmogui, moiros iš anksto nulemdavo jo likimą.

Aukštąjį Olimpo kalną Dzeusas pasirinko savo buveine. Čia, tarp debesų, puošniuose aukso ir krištolo rūmuose jis linksmai puotaudavo drauge su kitais dievais. Olimpo puotose Dzeusui iš dešinės sėdėdavo jo žmona Hera – santuokas ir šeimas globojusi deivė.

Dzeusas tapo naujos dievų kartos tėvu. Hera jam pagimdė sūnų Arėją – neramų karo dievą. Dzeuso ir Heros duktė Hebe tapo jaunystės grožio ir meilės deive. Puotose Olimpo dievams ji nešiodavo dieviškąjį maistą – ambroziją – ir į aukso taures pilstė kvapnųjį nektarą, kuris teikė jiems amžiną jaunystę ir nemirtingumą.

Kitas Dzeuso ir Heros sūnus Hefaistas, ugnies dievas, neilgai džiaugėsi dangiškomis linksmybėmis. Vieną kartą, kai Hera susikivirčio su Dzeusu, Hefaistas drįso užstoti motiną. Tuomet įpykęs tėvas jį nutrenkė iš dangaus į žemę. Krisdamas Hefaistas susilaužė koją ir liko šlubas. Įsižeidęs jis apsigyveno žemėje: čia įsirengė ugnies kalvę ir dirbdino ginklus ir papuošalus dievams ir narsiems herojams. Hefaistas nukalė nuostabų Dzeuso skydą, karo dievo Arėjo ginklus, saulės dievo Helijo vežimą, jūrų dievo Poseidono trišakį. Jūrų nimfos Tetidės paprašytas, Hefaistas nukalė skydą ir šarvus jos sūnui Achilui – garsiajam graikų karo vadui. Norėdamas atlyginti sūnui padarytą skriaudą, Dzeusas už jo ištekino pačią gražiausią iš deivių – skaisčiają meilės deivę Afroditę, gimusią iš jūros putų.

Tarp dievų gražiausias buvo Dzeuso ir jo pirmosios žmonos titanės Letos sūnus Apolonas – menus ir mokslus globojęs dievas. Jį kelionėse visada lydėdavo devynios mūzos – Dzeuso ir titanės Mnemosinės, atminties deivės, dukros. Su savo valdovu Apolonu mūzos gyvendavo Helikono kalne arba Parnaso kalnuose, kurių papėdėje tryško šventasis Kastalijos šaltinis.

Linksmumu ir pokštais garsėjo Dzeuso ir kalnų nimfos Majos greitakojis sūnus Hermis. Jis buvo visų Olimpo dievų numylėtinis, be kurio tiesiog niekas negalėjo apsieiti. Patsai Dzeusas pasiskyrė jį savo pasiuntiniu, o kiti dievai dažnai prašydavo jo sutvarkyti įvairiausius reikalus

žemėje. Su sparneliais prie kojų Hermis, nešdamas žinias, nuolat skraidydavo tarp Olimpo ir žemės, tarp Olimpo ir Požemio karalystės. Jis buvo greičiausias ir vikriausias iš visų dievų.

Olimpe dievai gyveno ramiai ir gražiai, nestigo jiems džiaugsmo ir laimės. Tačiau daugeliui dievų pabodo Olimpo prabanga ir dykinėjimas. Todėl jie nužengdavo žemėn ir gyvendavo tarp mirtingų žmonių, mokydami juos įvairių menų ir amatų.

Kilnus titanas Prometėjas išvogė iš dievų ir padovanojo žmonėms ugnį, dėl to užsitraukdamas paties Dzeuso rūstybę. Hefaistas išmokė žmones lydyti ir kalti metalą, Apolonas – muzikos ir dainų, vyno dievas Dionisas – auginti vynuoges.

Vis dėlto didžiausia graikų bičiule tapo deivė Atėnė. Stebuklingas buvo jos gimimas. Nugalėjus titanus, jau seniai niekas nedrumstė Dzeuso ramybės. Tačiau netikėtai Olimpo ir žemės valdovą ėmė kamuoti baisūs galvos skausmai. Nebegalėdamas skausmų pakęsti, Dzeusas pasišaukė savo sūnų Hefaistą – liepė kirviu atvožti jam galvą ir pažiūrėti, kodėl gi ji taip sopa. Hefaistas išpildė tėvo įsakymą. Kaip nustebo abudu dievai, pamatę iš galvos iššokant dailią mergelę su skydu ir ietimi rankose, su karišku šalmu. Tai buvo Atėnė, kuri tapo Dzeuso numylėtine. O kadangi buvo gimusi iš dievų valdovo minties, paveldėjo visą jo gudrybę. Išminties deivė Atėnė globojo narsius didvyrius, miestus ir amatus. Ji ne kartą padėjo karžygiui Herakliui ir narsiam graikų karo vadui Odisėjui. Ji lėmė taiką ir karą žemėje. Dzeuso duktė labiausiai iš visų Graikijos miestų pamėgo Atėnus ir tapo jų globėja.

Heraklio žygiai

Heraklis buvo Dzeuso ir mirtingosios karalienės Alkmenės sūnus. Jis gimė Tėbų mieste, kur tuo metu glaudėsi jo motina ir patėvis Amfitrionas, nuo sosto nuverstas Tirinto miesto karalius. Dzeuso žmona Hera nekentė Alkmenės ir jos sūnaus Heraklio. Todėl visą gyvenimą Herakliui teko kentėti nuo deivės Heros pykčio.

Kai Heraklis dar buvo vaikas, Hera nusiuntė dvi baisias gyvates. Pro atviras duris jos įšliaužė į kambarį, kur miegojo Heraklis, apsviję jam apie kaklą ir ėmė smaugti. Mažasis Heraklis smaugiamas pabudo ir suriko. Viena rankute jis čiupo gyvatę už galvos ir nusviedė žemėn, o antra bemat sutraiškė kitą bjaurybę. Heraklio riksmo išgąsdinti, Alkmenė ir Amfitrionas pribėgo prie lopšio ir sustojo nustebę. Heraklis linksmas šypsojosi, pamatęs tėvus, o šalia ant žemės tysojo dvi jo nudobtos juodos gyvatės. Amfitrionas, tatau palaikęs stebuklingu ženklų, išsikvietė didįjį Tėbų žynį Teiresiją ir paprašė išpranašauti sūnaus ateitį. Aklas žynys Teiresijas paglostė atneštam kūdikiui galvą ir tarė:

– Sunkus bus tavo kelias, Herakli, tačiau šlovingas ir didis. Galynėsis su siaubingom pabaisom žemėje ir po žeme, tačiau iš kovos išėsi nugalėtojas ir tapsi didžiausiu Graikijos didvyriu. Už žygius ir kančias pelnysi amžiną jaunystę ir nemirtingumą.

Sužinojęs apie didžią Heraklio paskirtį, Amfitrionas nusprendė būsimąjį didvyrį deramai išlavinti. Jis pats vaiką pratino važiuoti karo vežimu, kiti garsūs mokytojai

jaunuolį mokė imtynių, šaudyti iš lanko, skambinti lyra. Išminties ir įvairių mokslų Heraklį mokė kilnūs kentauros Cheironas.

Pabūgęs nežmoniškos Heraklio jėgos, patėvis Amfitrionas išsiuntė jį į kalnus ganyti avių. Jaunutis Heraklis stebino visus piemenis: niekas už jį toliau nesviedė ieties, taikliau nešaudė iš lanko. Būdamas aštuoniolikos metų, jis visam krašte garsėjo kaip stipriausias ir dailiausias jaunuolis. Ateitis turėjo parodyti, ar geram, ar piktam panaudos jis savo nepaprastą jėgą.

Prieš grįždamas iš kalnų į Tėbus, kur gyveno jo tėvai, Heraklis staiga atsidūrė kryžkelėje. Besvarstydamas, į kurią pusę sukti, ūmai pamatė dvi deives. Viena, graži kaip vasara, žavingai nusišypsojo ir meiliais žodžiais Herakliui ėmė žadėti didžiausių malonumų ir gyvenimo džiaugsmų, jeigu ją pasirinks palydove. Tai buvo Palaima. Kita moteriškė buvo Dora – rimta, rūstoka. Heraklio ji neviliojo laimės pažadais, bet kalbėjo apie erškėčiuotą ir sunkų kelią, kuriuo nori jį vesti. Tą kelią renkasi narsieji, kurie gina silpnuosius ir prispaustusius, kurie sugeba pasiaukoti dėl kitų. Už vargą ir kančias Heraklis susilauksiąs nemirtingumo ir amžinos šlovės. Heraklis nesvyruodamas pasirinko didvyrių palydovę ir jau norėjo sukti paskui ją keliu į dešinę, bet staiga abidvi deivės dingo iš akių, ir vėl jis liko kryžkelėje vienas. Nuo tol Heraklis visuomet ėjo vargo ir kovos keliu.

Anuomet Graikijoje buvo pilna siaubingų pabaisų, laukinių žvėrių ir žiaurių žmogžudžių, kurie kelyje užpuldavo ramius gyventojus, pirklius ir keliauninkus. Grįžęs į tėvų namus, Heraklis sužinojo, kad Kiterono kalne seniai lindi baisus liūtas, kuris naikina gyvulių bandas. Nedelsdamas jis nuvyko prie to kalno, užmušė liūtą, jo kailį užsimetė ant pečių, o iš žvėries galvos pasidarė šalimą.

Tuo metu Tėbų kaimynas karaliaus Erginas buvo pavergęs Tėbų miestą ir engė jo žmones. Heraklis pasišaukė keletą drąsių jaunuolių ir su jais tarpeklyje sumušė Ergino kariauną, o patį Erginą vėzdu nukovė. Taip išvadavo Tėbų žmones nuo priespaudos. Visa Graikija gėrėjosi Heraklio žygiu.

Tačiau deivė Hera nesiliovė keršijusi Herakliui. Ji įkalbėjo Heraklio giminaitį, amžiumi vyresnį Euristėją, Mikėnų karalių, pasikviesti Heraklį į savo pilį ir įsakyti jam tarnauti.

Heraklis nenorėjo paklusti Euristėjui. Jis nukeliavo į Delfus ir paklausė orakulą: ką jam daryti, kur teisybė, kad jis, didvyris, prieš kurį dreba visi Graikijos priešai, turi tapti bailio karaliaus tarnu? Dzeuso lieptas, orakulas atsakė Herakliui, kad nuo šiol jis turįs paklusti Euristėjui ir įvykdyti dešimt jo įsakymų. Juos įvykdęs, vėl būsiąs laisvas ir pelnysiąs nemirtingumą.

Heraklis nusilenkė dievų valiai ir išėjo tarnauti Mikėnų karaliui Euristėjui. Šis tuomet gyveno savo pilyje Tirinte. Su Herakliu jis net susitikti nepanoro, tik per tarną perdavė didvyriui pirmą įsakymą – atnešti Nemėjos liūto kailį. Tasai Liūtas siautėjo Nemėjos miške, niokojo visą kraštą, draskė gyvulius ir žmones. Jokia strėlė nei tvirčiausia ietis negalėjo pramušti jam kailio. Heraklis persimetė per petį pilną strėlinę ir ištraukė į kelionę. Viena ranka nešėsi lanką, o kita didelę kuoką. Ją buvo pasidaręs iš laukinio alyvmedžio, kurį

išsirovė Helikono kalne. Priėjęs Nemėjos mišką, ėmė ieškoti žvėries pėdsakų, norėdamas surast jo slėpynę. Tik vakarop Heraklis išgirdo traškant šakas ir pamatė didžiulį geltoną liūtą, grįžtantį savo urvan iš medžioklės. Apsunkęs po kruvinos puotos, jis žengė pamažu, godžiai laižydamasis. Pamatęs ant tako liūtą, didvyris greit pasislėpė tankiuose brūzgynuose ir palaukė, kada jis prieis arčiau. Paskui Heraklis nusitaikė iš lanko ir paleido strėlę liūtui į šoną. Ji žvangėdama atšoko nuo žvėries kaip nuo akmens ir net odos neįbrėžė. Liūtas pakėlė savo galingą galvą ir liepsningom akim ėmė skvarbyti aplinkui, ieškodamas užpuoliko, sudrumstusio ramybę jo karalystėje. Heraklis dar kartą įtempė lanką, nusitaikė į širdį, bet ir šįsyk strėlė dzvangtelėjusi atšoko nuo geltono kūno. Tuo metu žvėris pamatė Heraklį, jo ilga uodega smarkiai ėmė daužyti šonus, plati krūtinė iš įniršio pasipūtė. Supurtęs ugningus karčius, jis išrietė nugarą ir vienu šuoliu atsidūrė priešais didvyrį. Tuomet Heraklis nusiųdė lanką ir strėles ir savo kuoka trenkė pabaisai per sprandą. Tačiau, sukaupęs jėgas, liūtas antrąkart puolė Heraklį ir savo galinga letena ištrenkė jam iš rankų kuoką. Tada didvyris tvirtom rankom čiupo liūtą už kaklo ir ėmė smaugti, nors tas savo nagais ligi kraujo draskė jam kūną. Netrukus baisingas žvėris dusliai sukriokė ir krito negyvas. Nudykęs liūtui kailį, Heraklis iš jo pasidarė šarvus ir šalną, ir dabar nebebuvo jam baisios ietys ir strėlės, nes nei akmuo, nei geležis negalėjo jų pramušti. Pasiėmęs lanką ir ietį, jis iškeliavo atgal į Tirintą. Pilies kieme išvydęs didvyrį su liūto kailiu, karalius Euristėjas labai išsigando ir pasislėpė.

Ir vėl per tarną jis perdavė kitą įsakymą: Heraklis turi užmušti hidrą, gyvenančią Lernos pelkėse ir niokojančią kraštą. Tai buvo milžiniška pabaisa su devyniom galvom, iš kurių aštuonios buvo mirtingos ir tik viena, vidurinė, nemirtinga. Heraklis į tą žygį išėjo kartu su geriausiu draugu Jolajum. Ilgai keliavę, juodu atsidūrė prie Lernos pelkės. Jolajas likosi miške netoliese, o Heraklis ėmė leisti į pabaisos urvą degančias strėles, kad toji viršun išlįstų. Pagaliau hidra išplaukė iš liūno, iš devynių jos nasrų tvoskė bjaurūs nuodai, o šimtas šlykščių čiuptuvų tiesėsi į užpuoliką – pabaisa norėjo jį nustverti ir pasmaugti. Heraklis drąsiai žengė į priekį klampiu krantu ir ėmė leisti strėles į siaubūną. Tačiau strėlės atšokinėjo nuo hidros kaip nuo Nemėjos liūto ir krito į vandenį. Tuomet didvyris čiupo kirvį. Užsimojo jis kartą ir kitą, ir dvi hidros galvos nusirito. Tačiau, nukirtęs trečią, Heraklis išsigandęs pamatė, kad tų trijų vietoj po dvi naujas ataugę, ir dabar jau dvylika baisių nasrų jam šiepia nuodingas iltis. Hidra apvijo jį savo čiuptuvais, ir didvyris pajuto, kad silpsta. O čia dar milžinas krabas išropojo iš pelkės dugno ir savo žnyplėm sugnybo jam koją. Tuomet Heraklis tarė sau:

– Kovos sąlygos sulaužytos: jeigu jūs dviese prieš mane vieną, tai ir aš galiu pasišaukti Jolają pagalbon.

Bemat pribėga ištikimasis Jolajas, bičiulio įsakytas, užsidega medį ir, kai tik Heraklis hidrai nukerta galvą, tučtuojau gyva ugnim žaizdą pridedina. Dabar jau nebeataugo hidros galvos, liko tik viena, toji nemirtingoji. Tačiau ir ją Heraklis kirviu nuritino, įmetė į duobę, iškastą Jolalo, užrausė žemėm ir dar uolos nuolauža prislėgė. Paskui jis kardu perskrodė pabaisos kūną ir hidros tulžy sumirkė savo strėles. Nuo tol priešui jos nešdavo

tikrą mirtį, net dievai prieš tokį nuodą neįstengdavo atsilaikyti. Tačiau Mikėnų tironas to žygio nepripažino, nes Heraklis, girdi, ne pats jį nuveikęs, o tik padedamas Jolajo.

Trečias darbas, kurį liepė atlikti Euristėjas, buvo šitoks: Heraklis turėjo sumedžioti stebuklingą Kerinėjės kalno elnę ir gyvą atvesti į karaliaus pilį. Toji elnė buvo labai daili: aukso ragais, vario kanopom. Kiaurus metus po tolimiausių kraštus ją vaikėsi Heraklis, net pasiklydo, kol pagaliau sučiupo ūksmingam kalnų tarpekly. Surišęs gražuolę elnę, užsimetė ant pečių ir patraukė atgal į Mikėnus.

Nė negavęs kaip reikiant atsilsėti po žygio vargų, Heraklis turėjo leistis į naują kelionę. Šįsyk jam buvo liepta gyvą sugauti Erimanto šerną, kuris niokojo apylinkę. Įžengęs miškan, Heraklis ėmė garsiai šūkauti ir su kuoka daužyti medžius – jis norėjo išbaidyti žvėrį iš landynės. Ir iš tiesų tatai pavyko – jam kelią tuoj pastojė baisus, juodas šernas su milžiniškom baltom iltim. Jo galinga galva buvo prilenkta prie pat žemės, iš snukio dribo putos. Didvyris užmetė jam ant sprando storos virvės kilpą ir prismaugęs tvirtai surišo žvėrį, paskui užsimetė ant pečių ir iškeliavo į Mikėnus. Pamatęs jį su siaubingu šernu ant pečių, Euristėjas taip išsigando, kad neleido Herakliui nė atsikvėpti ir liepė tučtuojau keliauti ir per vieną dieną išmėžti karaliaus Augėjo tvartus. Nusiminė didvyris, nes lig šiol nebuvo dar gavęs tokio žeminančio įsakymo. Jisai galėjo tramdyti liūtus ir pabaisas, o dabar – mėšlą mėžti! Ne, tai jau per daug! Tačiau sutramdė pyktį ir išėjo į naują žygį.

Karalius Augėjas buvo Elidės valdovas. Jis turėjo didžiules kaimenes žirgų ir bandas galvijų. Prieš karaliaus rūmus stovėjo milžiniški tvartai, kur buvo trys tūkstančiai žirgų. Per daugel metų, tarnams neįstengiant tų tvartų išvalyti, susikaupė neapsakoma daugybė dvokiančio mėšlo. Atrodė, joks žmogus negalės išvalyti tų tvartų per tokį trumpą laiką. Didvyris atėjo prie karaliaus Augėjo sosto ir pasakė, kad stoja pas jį tarnauti ir apsiima per dieną išmėžti tvartus.

– Jeigu nuveiksi tą darbą, atpildo gausi visos mano kaimenės dešimtąją dalį, – tarė karalius.

– Dėkoju tau, Augėjau, tik neužmiršk savo žodžių, – atsakė didvyris ir nudrožė į karaliaus tvartus.

Kurį laiką jis vaikščiojo po artimiausią apylinkę, valandėlę pažiūrėjo į dvi sraunias upes ir ėmėsi darbo. Jis atlapojo iš abiejų pusių tvartų vartus ir ėmė kasti griovį tarp tų dviejų upių. Iškasus griovį, vanduo uždamas sugurgėjo į jį ir ėmė srūti nauja vaga. O tas griovys ėjo lig pat atlapų durų. Galingas upių srautas įsiveržė į vidų ir akies mirksniu išnešė per daugel metų susigulėjusį mėšlą. Išvalęs tvartus, Heraklis užvertė žemėmis griovį ir abi upes nukreipė į senąsias vagas. Jau temo. Darbo diena baigėsi. Heraklis atėjo į Augėjo rūmus ir pasakė, kad viskas atlikta. Tačiau gudrus valdovas nenorėjo didvyriui duoti žadėto atpildo. Tuomet užsirūstinęs Heraklis iššaukė jį dvikovon ir nudėjo, o paskui, pasiėmęs Augėjo kaimenės dešimtąją dalį, ištraukė pas Euristėją. Tačiau Mikėnų karalius nenorėjo pripažinti jo darbo, nes Heraklis, girdi, jį atlikęs ne pakludamas jo įsakymui, o trokšdamas atpildo.

Beregint Euristėjas išsiuntė Heraklį į naują žygį. Šįkart didvyris turėjo medžioti siaubingas paukštes, vadinamąsias stimfalides. Tai buvo plėšrūs padarai – su geležiniais sparnais, snapais ir nagais. Jos gyveno pelkėse prie Stimfalo ežero Arkadijoje. Savo snapais tos paukštės pramušdavo ir tvirčiausią šarvą, o nuo galingų sparnų kaip nuo perkūno trenksmo drebėdavo oras. Visa apylinkė išmirė, žmonių sodybos ištuštėjo, visur tik baltavo sparnuotų plėšrūnų aukų kaulai. Po ilgos kelionės Heraklis atsidūrė prie Stimfalo ežero. Niūrus rūkas buvo aptraukęs sustingusį vandenį. Kapų tylą gaubė žemė. Žmonės kalbėjo, kad netoli ežero yra anga į Požemio karalystę. Keistas nerimas apėmė Heraklį. Jis apsidairė, bet aplink niekur nematė nelabų paukščių. Prisigėrusios kraujo, jos lindėjo savo slėptuvėse. Visus pavojus ir žygius padėjusi įveikti tvirta Heraklio valia šioje niūrioje vietoje ėmė blėsti. Baisus nuovargis pakirto jo jėgas. Vien mirties ir amžino poilsio tetrosko Heraklis. Tuomet pasirodė jo globėja deivė Atėnė, vėl įkvėpė širdin drąsos ir davė du didelius varinius tarškalus. Jais Atėnė padėjo Herakliui stimfalides išvilioti iš lizdų ir išbaidyti iš miško. Tarškalai prižadino plėšrūnes baidykles, ir netrukus jos kaip tamsus debesis ėmė suktis ratu viršum miško ir ežero. Ilgi geležiniai snapai ir lenkti nagai iš tolo blizgėjo, o nuo sunkaus jų plasnojimo aidėjo visas miškas. Tuomet Heraklis čiupo savo patikimą lanką ir strėles ir taikliais šūviais ėmė galabyti baidykles. Paukščių debesis pradėjo retėti, viena po kitos jos sunkiai krito į ežero bangas, o kitos išsigandusios spruko į pasaulio kraštą ir daugiau nesugrįžo.

Septintas Euristėjo įsakymas Herakliui – atvesti gyvą Kretos salos jautį, kurį jūrų dievas Poseidas buvo pasiuntęs šiai salai niokoti. Kai didvyris atvyko į Kretą ir jos karaliui Minojui apsakė savo ketinimus, karalius be galo apsidžiaugė. Heraklis sutramdė jautį. Dėkingo karaliaus Minojo dovanotu laivu jis perplaukė jūrą ir sugrįžo į Mikėnus. Apsidžiaugęs, kad jo banda padidės tokiu dailiu jaučiu, Euristėjas liepė Herakliui jį paleisti į ganyklą. Bet, vos tik atsidūręs lankoje, tasai jautis šoko bėgti ir dingo tankynėse. Dabar jis, kaip anksčiau Kretoje, siaubė kitas graikų žemes.

Paskui Euristėjas liepė Herakliui parvartyti į Mikėnus Trakijos valdovo Diomedo žirgus. Juos žiaurus tironas šėrė ne šienų ir grūdais, o žmogiena. Heraklis kuoka nukovė Diomedą ir mūšyje įveikė už valdovo žūtį atkeršyti siekusių trakų kariuomenę. Tada supančiojo žirgus ir sugrįžo su jais į Mikėnus.

Euristėjas tuoj pat perdavė per tarną Herakliui naują užduotį – įsakė atnešti amazonės Hipolitės diržą. Hipolitė buvo amazonių karalienė. Amazonės gyveno laukiniame skitų krašte Juodosios jūros pakrantėje. Tai buvo narsi moterų karių tauta, kuri vertėsi vyriškais amatais ir niekino vyrus. Karu jos manėsi, ir karas jas auklėjo. Amazonių karalienė narsi gražuolė Hipolitė buvo gavusi iš karo dievo Arėjo stebuklingą diržą – valdžios ženklą. Tasai diržas buvo nepaprasta dovana – kas jį turėjo, tas darėsi neįveikiamas mūšyje. Heraklis į žygį subūrė daug jaunų narsių graikų didvyrių. Sėdę į laivą, po daugelio nuostabių nutikimų jie įplaukė į Juodąją jūrą ir pasiekė amazonių žemes. Heraklio didvyriškų žygių šlovė buvo atėjusi net į tą nuošalų kraštą, jais gėrėjosi karalienė Hipolitė ir jos daugės, taip mėgusios drąsą ir nuotykius. Todėl Heraklį ir jį

lydinčius graikus jos pasikvietė į didžią puotą. Hipolitė iš pagarbos Herakliui sutiko atiduoti stebuklingą diržą. Bet deivė Hera, pasivertusi amazone, pasakė kitoms amazonėms, kad Heraklis ketina pagrobtį jų karalienę. Akies mirksniu amazonės čiupo ginklus ir užpuolė Heraklį ir jo vyrus. Kilo kruvinas mūšis. Jo metu Heraklis nukovė Hipolitę ir pasiėmė Arėjo diržą.

Išvydęs prie savo kojų stebuklingą Hipolitės diržą, Euristėjas net sudrebėjo iš baimės, nes suprato, kad netrukus jo valdžia baigsis, ir Heraklis išsivaduos iš jo tironijos. Ilgai svarstė Mikėnų karalius ir pagaliau nusprendė didvyrį išsiųsti į pasaulio kraštą parvartyti siaubingo milžino Geriono bandos. Iš ten jis nebegrįš, tikriausiai pakely gaus galą, ir jis, Euristėjas, pagaliau turės ramią galvą. Gerionas buvo pabaisa su trim galvomis, šešiomis rankomis ir šešiomis kojomis. Jis gyveno žemės pakraštyje ir turėjo bandą dailių jaučių, kuriuos sergėjo piemu milžinas ir dvigalvis šuo. Heraklis, žinodamas nežmonišką Geriono stiprybę, ilgai rengėsi šitam žygiui. Kretos saloje jis subūrė savo bebaimius bičiulius ir išplaukė į Vakarų. Prie Afrikos krantų jį apakino saulės dievo Helijo spinduliai. Užpykęs Heraklis čiupo lanką, nusitaikė į Heliją ir pagrasino nutrenksiąs jį iš dangaus aukštybių. Kodėl gi jį, iškamuoatą ilgą kelionę, taip negailestingai kepina savo spinduliais? Dievą Heliją sužavėjo Heraklio narsa: jis nusileido prie nuvargusio didvyrio, pasisveikino ir paskolino jam savo auksinę valtį. Ta valtimi Heraklis ir pasiekė tolimą salą, kurioje gyveno trigalvis milžinas Gerionas. Heraklis užmušė Geriono galvijus saugojusį ir jį užpuolusį dvigalvį šunį. Paskui nukovė bandos piemenį ir stojo į kovą su pačiu Gerionu. Pamačiusi, kad pergalės lėkštė svyra Heraklio pusėn, pati deivė Hera puolė į mūšį padėti Gerionui. Bet narsusis didvyris paleido iš lanko užnuodytą strėlę ir sužeidė Dzeuso žmoną. Įveikęs Gerioną, Heraklis išsiruošė į tėvynę.

Tačiau, prieš grįždamas į Mikėnus, Heraklis atliko savo didžiausią žygdarbį. Tuo metu vyko karas tarp Dzeuso vadovaujamų Olimpo dievų ir deivės Gajos pagimdytų gigantų. Dzeuso įsakyta, deivė Atėnė atvyko pas Heraklį ir išsivedė jį kautis su pabaisom. Heraklis drąsiai stojo į mūšį. Gigantai, išvydę mirtingąjį, manė, greitai jį užmušiantys. Bet netrukus pamatė klydę, nes Heraklis ėmė siaubti jų gretas. Padėjęs tėvui Dzeusui ir Olimpo dievams sutramdyti gigantus, Heraklis grįžo prie savo žemiškų darbų. O dievai jo drąsos dėka galėjo vėl spindėti savo padangių buveinėje. Heraklis parginę milžino Geriono galvijų bandą į Mikėnų karaliaus Euristėjo tvartus. Taigi baigė jis savo dešimtą darbą.

Atėjo išsivadavimo valanda. Tačiau, kaip žinome, gudrusis Euristėjas nepripažino dviejų Heraklio atliktų žygių: Lerno hidros užmušimo, kur jam pagelbėjo Jolajas, ir Augėjo tvartų išmėžimo, už kurį, girdi, Heraklis paėmęs užmokestį. Todėl jis privertė Heraklį įvykdyti dar du įsakymus.

Kitados per Dzeuso ir Heros vestuves visi dievai valdovams nešė dovanas. Deivė Gaja taip pat norėjo savo vaikus kuo dosniau apdovanoti. Toli Vakaruose, vandenyno pakrantėj, ji išaugino stebuklingą obelį, kuri vedė aukso obuolius, teikusius amžiną jaunystę, ir padovanojo ją deivei Herai. Keturios nimfos Hesperidės saugojo šventąjį sodą,

o stebuklingą obelį dar sergėjo šimtagalvis drakonas. Štai nuo šios obelį Euristėjas įsakė Herakliui nuskinti tris Hesperidžių obuolius. Taigi didvyris leidosi į naują kelionę ir šį kartą atsidavė likimo valiai, nes niekas nežinojo, koks kelias veda į Hesperidžių sodą. Ilgai klaidžiojo Heraklis po tolimas šalis, kol galų gale iš jūrų dievo Nerėjo išgavo paslaptį, kur stebuklingos obelį ieškoti.

Eidamas į pasaulio kraštą jis nusigavo ligi Kaukazo kalnų, kur prie uolos prikaltas vaitojo nelaimingasis Prometėjas. Taip šis kilnus titanas Dzeuso buvo nubaustas už tai, kad išvogė iš dievų ugnį ir ją padovanojo žmonėms. Heraklis sutrupino Prometėjo grandines ir užmušė plėšrųjį erelį, kuris lesdavo titano kepenis. Taip Prometėjas pagaliau buvo išvaduotas iš siaubingų kančių.

Heraklis priėjo patį pasaulio galą prie aukštųjų kalnų, kur titanas Atlantas ant savo pečių laikė parėmęs dangų. Pasak jūrų dievo Nerėjo, čia netoliese turėjo būti ir Hesperidžių sodas. Prometėjas, išmintingasis titanas, trokšdamas atsidėkot Herakliui, patarė jam pačiam neskinti stebuklingų obuolių, o paprašyti šitos paslaugos Atlantą. Atlanto padedamas, Heraklis įvykdė Euristėjo užduotį – gavo deivės Gajos aukso obuolius ir atnešė juos į Mikėnus. Atnešęs paaukojo deivei Atėnei, kuri stebuklingus, nemirtingumą ir amžiną jaunystę teikiančius obuolius gražino Hesperidėms.

Užsirūstinęs Mikėnų tironas nusprendė Heraklį išsiųsti į niūriąją dievo Hado karalystę – mirusiųjų pasaulį, iš kurio niekas negrįžta. Įsakė didvyriui atvesti patį Hado karalystės sargą – šunį Kerberą. Tas baisusis šuo turėjo tris liepsną spjaudančius nasrus ir slibino uodegą, o tos uodegos plaukai buvo nuodingos gyvatės. Jis tupėjo prie tamsybių vartų ir saugojo, kad jokia dvasia nepabėgtų iš Hado karalystės.

Liūdnas ir susimąstęs dėl savo likimo, Heraklis išėjo į paskutinį žygį. Žynio padedamas, jis atrado įėjimą į mirusiųjų karalystę ir juo nusileido į požemį. Ten susitiko su mirusiais graikų didvyriais ir susikovė su pačiu dievu Hadu. Iš lanko paleista strėle Heraklis pramušė paties Hefaisto nukaltus Hado šarvus ir privertė mirusiųjų karalystės dievą leisti jam pasiimti trigalvį šunį Kerberą.

Tiktai vienos sąlygos pareikalavo: Heraklis šunį turįs įveikti plikom rankom, be jokio ginklo. Didvyris sutiko ir, padėjęs lanką ir kuoką, baisųjį šunį sučiupo ir stipriai jį suspaudė. Paskui greitai surišo Kerberą ir, užsimetęs jį ant pečių, nukeliavo tiesiai į karaliaus Euristėjo rūmus. Pamatę pragaro pabaisą, karalius ir jo tarnai išsigando ir išsibėgiojo. O šuo, pasilikęs vienas, nutraukė virvę ir nuskuodė atgal į Tartarą. Tai buvo dvyliktas Heraklio žygis. Galų gale didvyris nusimetė Euristėjo jungą. Po nežmoniškų darbų ir baisių pavojų jis gaus pailsėti, ramiai atsikvėpti namų užuovėjoj. Lig tol Heraklis nė galvoti negalvojo apie laimę ir ramybę, tačiau, išsivadavęs iš gėdingos priklausomybės, ėmė ilgėtis namų židinio šilumos.

Heraklis nuvyko pas Kalidono karalių Oinėją ir vedė jo dukterį Dejanėrą. Kurį laiką Heraklis gyveno laimingas su savo mylima žmona ir džiaugėsi lig tol nepatirta ramybe. Tačiau didvyris atsivijo kentauro Neso klasta. Šis kentauras, mirdamas nuo Heraklio paleistos nuodingos strėlės, įkalbėjo jo žmoną Dejanėrą pasiimti jo užnuodyto kraujo ir

išmirkyti jame vyro drabužį. Taip, pasak klastingo Neso, Dejanaira galės amžinai išsaugoti Heraklio meilę. Suklaidinta didvyrio žmona vieną dieną taip ir pasielgė: pasiėmė iš skrynios brangų apdarą, patrynė jį vandeniui, praskiestu kentauro krauju, ir nusiuntė Herakliui. Vos užsivilko herojus užnuodytą drabužį, jį pervėrė beribis skausmas. Kenčiantis Heraklis įsakė ant aukšto kalno sukrauti didelį laužą. Vargais negalais užlipo ant jo ir liepė padegti. Tik vienas senas kovų draugas išdrįso įvykdyti šį Heraklio įsakymą. Kai liepsnos apėmė sausus rąstus, aplinkui didvyrį sustoję žmonės ėmė vaitoti. Staiga giedrą mėlynę perskrodė žaibai, ir į liepsnojančią laužą trenkė perkūnas. Sidabrinis debesis apgaubė laužą ir, dundant griaustiniui, Heraklį nunešė į Olimpą.

Kai laužas baigė degti ir beliko vien krūva pelenų, priėjo giminės ir bičiuliai, norėdami urnon surinkti pusdievio palaikus. Tačiau jo kaulų čionai nebuvo nė žymės. Dabar jau niekas neabejojo, kad Olimpo valdovas Dzeusas Heraklį pasiėmė į savo padangių viešpatiją, kur jo laukė nemirtingojo dalia.

Olimpe tuo metu kilo didis džiaugsmas ir linksmybė. Heraklį pas dievus atlydėjo pati Atėnė. O jo priešininkė Hera, dėl kurios tiek prisikentėjo žemėje, padavė jam ranką ir priėmė kaip sūnų. Paskui Dzeusas ir Hera išleido už Heraklio savo dukterį – amžinosios jaunystės deivę – Hebę.

Parengta pagal Vandos Markovskos knygą „Graikų mitai“.